

Şehnâz İlahî

Gubâr-ı Pâyine Almam Cihânı Yâ Resûlallah

NEY

Bestekârı : İzzeddin Hümâyî Elçioğlu

Usûlü : **Düyek** [8/8]

Güftekarı : **Ebûbekir Kânî Efendi**

Gu bâ rı pâ yi ne al mam ci hâ nı yâ

Re sül al lah (..SAZ..) lah (..SAZ..)

De ğiş mem mû yi ne heft â su mâ nı yâ
De ğiş di hab be ye ba ğı ci nâ nı yâ

Re sül al lah (..SAZ..) lah (..SAZ..)

Du yun ca mak de mi teş rî fin Â dem sul

bi pâ kin den (..SAZ..)

NA'T-I ŞERİF

Gubâr-ı pâyine almam cihânı yâ Resûlallah

Değişmem mûyine heft âsumânı yâ Resûlallah

Duyunca makdem-i teşrîfin Âdem sulb-i pâkinden

Değişdi habbeye bağ-ı cinânı Ya Resûlallah

Ebûbekir

Kânî Efendi

[1712 - 1792]

1712 yılında Tokat'ta doğdu. Asıl adı Ebubekir'dir. Öğrenimini memleketi Tokat'ta yapan Kânî ilk gençlik yıllarından itibaren çevresinde gerek nazım, gerekse nesir sahasında yazdıklarıyla ve özellikle nükteli üslubuyla tanındı.

İlk gençlik yıllarında derbeder bir hayat süren Kânî, Mevlevilik tarikatına girmiş ve uzun yıllar boyunca Tokat Mevlevihanesi'nde bulunmuştur. 1755 yılında Trabzon valisi Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa üçüncü kere sadaret makamına tayin edilince Tokat'a uğrayarak bir kasidesini çok beğendiği Kânî'yi de beraberinde İstanbul'a götürdü. İstanbul'da Divan Kalemî'ne giren Ebubekir Kânî, Ali Paşa'nın bir yıl sonra sadrazamlıktan ayrılmasıyla Silistre valisine divan kâtipliği yaptı. Uzun süre bu göreve devam etti. Özel kâtip olarak bir süre de Ulah beyleri'nin hizmetinde bulundu.

Sadrazam Yeğen Mehmet Paşa'nın çağrısı üzerine 1782 yılında İstanbul'a döndü. Saray adap ve teşrifatına aykırı davranışlarda bulunduğu ve bazı devlet sırlarını ifşa ettiği iddiasıyla Limni adasına sürgün edildi. Kânî Efendi, burada pek çok sıkıntı ve mahrumiyet içinde uzun yıllar yaşadı. Affedilerek İstanbul'a dönmesinden kısa bir müddet sonra, 1792 yılı Şubat ayında vefat etti.

Süruri, şairin ölümü için 'Her sözi ma'deni cevher idi gitdi Kânî' mısrasını tarih düştür. Kabri Eyüp'te Feridun Paşa türbesinin bitişiğindedir.

Nüktedan, kibar ve hoşsohbet, hemen her sözünde nükte bulunan ve çevresinde çok sevilen Kânî, bir mizah ustası olarak tanınmıştır.

Bükrüş'te bulunduğu sırada sevdiği bir kızın kendisinden Hristiyan olmasını istemesi üzerine söylediği, 'Kırk yıllık Kânî olur mu Yani' sözü bugün dahi kullanılan bir vecize hâline gelmiştir.

Kânî bir divan oluşturacak miktarda şiir söylemiş olmakla beraber asıl ününü nesir alanında yapmıştır.

Sanatkârlığı, hiçbir kural ve kayda bağlı olmaksızın içinden geldiği gibi yazdığı mektuplarında öne çıkar. Secilerle süslediği mektupları ince nükte ve hicivlerle doludur. Halk deyimlerinden büyük ölçüde yararlanan Kânî'nin Münşeât'ı estetik nesrin önemli örnekleri arasındadır.

Hiz. Peygamber için yazdığı naatları dışında hemen bütün eserlerinde farklı düzeylerde de olsa nükte, hiciv ve hezl izlerine rastlanır. Tokatlı Kânî'nin Eserleri

Divan: İstanbul kütüphanelerinde bazı yazma nüshaları bulunan divan Arap harfleriyle yayımlanmış ve eser tenkitli metin hâlinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır (Eliacık 1992).

Münşeât: Letaif ve Hezliyyat adlarıyla da anılan ve 120 civarında mektuptan meydana gelen eser, döneminin ifade zenginliği ve üslup özelliklerini yansıtan zarif nükteler ve hiciv örnekleriyle doludur. Daha sonraki çağlarda bazı inşa kitaplarıyla antolojilere de girmiş olan bu örnekler belli bir düzen anlayışından uzak münşiyane metinler olup XVIII. yüzyıla ait başka kaynaklarda rastlanmayan ayrıntılar içermektedir.

Çağın örfleri, anlayış tarzı ve sosyal hayatından izler taşıyan mektuplar arasında özellikle üç tanesi oldukça meşhurdur. Bunlardan 'Hirrename' adıyla bilinen metin bir kedinin ağzından sahibine hitaben yazılmış hoş bir mizah örneğidir.

Kânî'nin uykuya düşkün bir dostuna yazdığı ve 'baş'la ilgili atasözleri ve tabirlerle süslenmiş diğer mektubu da ünlüdür. Yeğen Mehmet Paşa'ya hitaben kaleme aldığı mektubunda ise döneminin edebiyat ve sanat çevrelerini eleştiren önemli görüşleri ve kendi hayat tecrübeleri yer alır. Münşeât'ın değişik hacimlerdeki el yazma nüshaları çeşitli kütüphanelerde mevcuttur. Eser hakkında bir doktora tezi hazırlanmıştır (Batislam 1997).

İzzeddin Hümâyî Elçioğlu

İzzettin Hümâyî Elçioğlu 1876 ya da 1877 yılında İstanbul'un Fatih semtinde doğdu. İlkokuldan sonra Atay Rüştüyesi'ni bitirdi. Uzun yıllar Dahiliye ve Adliye nezaretlerinde çalıştı. Bazı okullarda müzik öğretmenliği yaptı ve buradan emekli oldu. Müsikiye çok küçük yaşlarında, ilkokul sıralarında başladı. Hocası Şeyh Mahmud Efendi ile Hâfız Mehmed Efendi'dir. Biraz Batı Müsikisi bilir, iyi ud çalardı. "Müsiki Osmani" ye girerek İsmail Hakkı Bey'den yararlandı; onun olmadığı zamanlar yardımcılığını yapardı. Çok öğrenci yetiştiren yetiştiren sanatkar dini müsikiyi iyi bilir güzel mevlid okurdu. 3 Ekim 1950 tarihinde Sarıgözel'de kızının evinde öldü; Edirnekapı mezarlığına defnedildi. Her formda eser vermiş olan verimli bir bestekârdır. 1 mevlevî âyini, tevşih, 3 ilâhi, 15 şarkı, 28 marş bestelemiştir.

Dr.M.Nazmi Özalp-Türk Musikisi Tarihi kitabından alınmıştır.

Kânî Efendi'nin bu na't-ı şerifi üzerine bağlanan bestelerden ikisi günümüze ulaşabilmiştir. Bunlardan biri kıymetli müsikişinâsımız İzzeddin Hümâyî Elçioğlu'nun Şehnâz makamındaki eseridir.

D ü y e k U s û l l e r i

*) Sekiz zamanlıdır.

*) İki Sofyan'dan meydana gelir.

*) 8/8 ve 8/4 lük değerlerde vurulur

*) 8/4 lük mertebesi Ağır Düyek adını alır.

Düyek D a r b U s û l ü

[8 / 8] m e r t e b e s i

- 1 . Darb : (Düm) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 3 . Darb : (Tek) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb : (Dü-Üm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Müsikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velvelleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]

LUGATÇE

Gubâr-ı pâyine : Ayağının tozuna

Mâyine : Saçının teline

Heft âsumân : Yedi gökler

Makdem-i teşrifin : Uğurlu gelişin

Sulb-i pâkinden : Temiz nestlinden

Habbe : Tâne

Bâğ-ı cinân : Cennet bahçeleri